

Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA) vienlaicīgi visās Eiropas Savienības dalībvalstīs uzsākusi kampaņu, lai pievērstu uzmanību Āfrikas cūku mēra (ĀCM) apkarošanai, skaidrotu, kā ierobežot tā izplatību.

Eiropas Savienība (ES) ir lielākais cūku un cūkgaļas produktu eksportētājs pasaulē, to eksports katru gadu ir vairāk nekā pieci miljoni tonnu. Tagad cūkkopības nozari apdraud nopietna epidēmija, kas var izraisīt būtisku ekonomisko kaitējumu gan Latvijā, gan visā Eiropā. ĀCM uzliesmojumu skaits Eiropā pēdējos gados ir palielinājies. Patlaban slimība ir sastopama 12 Eiropas valstīs, un no 2016. līdz 2020. gada jūnijam Eiropā Āfrikas cūku mēra dēļ tika zaudēti 1,3 miljoni cūku.

Latvijā preses konferencē kārtējo reizi atgādināja, kā visai sabiedrībai, jo īpaši medniekiem, cūku audzētājiem, ogotājiem, sēņotājiem, kopīgiem spēkiem ierobežot ĀCM izplatību, novēršot masveida saslimšanas atkārtosanos. Latvijā slimība nav izskauستا, aizvien uzliesmo, nodarot lielu kaitējumu ne tikai cūkkopībai, arī medniecībai. Šogad Latvijā vīruss konstatēts 228 mežacūkām 23 novadu 83 pagastos un vienā pilsētas teritorijā. Ik pa laikam Āfrikas cūku mēris tiek konstatēts arī Cēsu novadā, piemēram, pagājušajā nedēļā no Latvijā atklātajiem deviņiem mežacūku saslimšanas gadījumiem viens bija Iešu pagastā.

Mājas cūkām šogad pirmais un lielākais ĀCM uzliesmojums tika konstatēts jūlijā beigās Ventspils novada Vārves pagasta saimniecībā "Oši", kur bija jālikvidē visas 1762 cūkas.

Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "BIOR" direktors Aivars Bērziņš uzsver komunikācijas lomu riska novēršanā un norāda, ka iedzīvotāju informētība un sadarbība ir būtiskākais nosacījums vīrusa izplatības samazināšanai.

Septiņu gadu pieredze

Pirmais ĀCM saslimšanas gadījums Latvijā tika konstatēts 2014. gada jūnijā Baltkrievijas pierobežā. "Te bija vainojams cilvēku faktors, ar inficētiem produktiem vīruss izplatījās tālāk. 2016. gadā

Āfrikas cūku mēris tepat vien ir

ĀCM pozitīvie gadījumi bija jau Tukumā un Dundagas pusē un tika sagrautas cerības, ka Lielupe un Daugava būs kā dabīgās barjeras. No 2016. gada slimība mežacūku vidū izplatījās samērā lēni. Lielākā daļa no atklātajiem gadījumiem bija ar antivielām, kas nozīmē, ka cūkas mēri ir izslimojušas," stāsta Pārtikas un veterinārā dienesta Dzīvnieku infekcijas slimību uzraudzības daļas vadītāja vietnieks Mārtiņš Seržants un uzsver, ka, lai gan ĀCM saslimstība samazinās, jo meža cūku skaits sarucis un mednieki intensīvi medī, slimības ienākšana no kaimiņvalstīm norāda uz otrā viļņa saslimstības sākumu.

Pirms ĀCM straujākas izplatības bija priekšlikums novilkt žogu gar Krievijas un Baltkrievijas robežu. Dabas aizsardzības speciālisti ieceri neatbalstīja. "Šobrīd Āfrikas cūku mēra situācijas attīstība ir atkarīga no diviem faktoriem: cik aktīvi tiks medītas mežacūkas un kā tiks ievēroti biodrošības pasākumi," atgādina M.Seržants. Lai motivētu iedzīvotājus ziņot par gadījumiem, kad mežā atrasts mežacūkas liķis, par katru atrasto, noziņoto un parādīto samaksa ir 30 eiro pirms nodokļu nomaksas. 60 procentos gadījumu beigtajām mežacūkām ir vīruss.

"Mežacūku skaits ir palielinājies, jaunie saslimšanas gadījumi palielinātā populācijā var apdraudēt savvaļas un arī mājas cūkas. Pēdējā laikā dzīvnieku novietnēs nav konstatētas paviršības biodrošības ievērošanā, bet diemžēl pa-

visam skaidras sasaistes, kāpēc notiek saslimšana, nav. Tas saistīts ar ražas novākšanu, vasaru, kad mežacūkas staigā pa tīrumiem. Mājas cūkas saslimst tur, kur slimo mežacūkas," skaidro M.Seržants. Viņš arī uzsver, ka lielajās saimniecībās biodrošība tiek ievērota stingri, bet diemžēl ne vienmēr tā ir mazajās, nereti tajās nelieto dezinfekcijas līdzekļus, vasarā cūciņai iemet svaigu zāli, kaut ko garšīgāku no dārza, tā, iespējams, inficējot dzīvnieku.

Mednieki ir atbildīgi

Līdz šim Āfrikas cūku mēra sakarā galvenokārt runāts par cūkkopību, ko vīruss apdraud, bet zaudējumi ir arī medniecībai, ko nepelnīti neuzskatām par resursu, uzsver speciālisti. Secināts, ka labāk veicas tur, kur mežacūku liķu savākšana uzticēta medniekiem, jo katrā kolektīvā ir vietējie iedzīvotāji, viņi var ātri reaģēt. Ne tik raiti sokas, ja beigtā dzīvnieka savākšanu mēģina organizēt pašvaldības. Turklāt jāņem vērā, ka

mednieki ir ieinteresēti, lai populācija būtu ilgtermiņā.

Valsts meža dienesta Medību daļas vadītājs Valters Lūsis uzsver medību nozīmi ĀCM izplatības samazināšanai: "Mežacūka blakus cilvēkam ir bijusi vienmēr. Pirms Āfrikas cūku mēra Latvijā bija ap 74 000 mežacūku, tagad ir ap 26 tūkstoši. Lai samazinātu populāciju un ierobežotu vīrusu, nepieciešams medīt 150% no tā, kas noteikts normatīvajos aktos. Vai medniekiem tas izdosies?"

Iepriekšējā medību sezonā mežacūkas nomedītas par 25 procentiem vairāk nekā pirms gada, tikpat arī pieaugusi populācija. "Tā jāsamazina, jo bioloģiskais pieaugums ir 200 līdz 300 procenti. Mežacūku blīvums izlīdzinājies visā Latvijā, populācija palielinās, un paredzams, ka ĀCM atkal uzliesmos Centrālvidzemē, Ziemeļvidzemē, gar Baltkrievijas robežu," situāciju vērtē V.Lūsis.

Latvijas Mednieku savienības valdes loceklis Ēriks Ozols atgādina, ka mednieku informētības līmenis par slimību ir augsts, taču nepieciešama papildu motivācija, iespējas, finansiāla, lai veicinātu mežacūku skaita ierobežošanu.

"Mednieku asociācija un savienība ieguldījusi lielu darbu, lai informētu par ĀCM. Nav mednieka, kurš nezina, kas ir šis cūku mēris un kā rīkoties, lai to ierobežotu. Taču diskusijā secinām, ka medniekiem ir ļoti polarizēti viedokļi. Vieni saka, ka vajag samazināt populāciju, lai ierobežotu slimību, otri ir pārliecināti, ka neko vairs nevar izdarīt, ka ĀCM nekur nepazudīs, vēl citi, ka mēris ir beidzies, vismaz viņu medību iecirknī un tuvākajos kaimiņos, un varētu pārtraukt cūku medības, lai atjaunotu populāciju. Mednieki ir saguruši un iegājuši rutīnā. Tagad ir īstais laiks, lai rosinātu medniekus darboties aktīvāk ĀCM izplatības mazināšanai. Uzskatām, ka kompensācijai par nomedīto mežacūku būtu jābūt tādai, kāda bija sākotnēji – 50 eiro," viedokli pauž Ē.Ozols.

Kā rīkojas citur

Ziņas no Beļģijas un Čehijas liek domāt, ka ĀCM izplatību savaldīt nav problēmu, ja ir attiecīgie līdzekļi. M. Seržants norāda, ka Beļģijā un Čehijā tik veiksmīgi ar Āfrikas cūku mēra savaldīšanu neveiktos, ja nebūtu mūsu pieredzes. "Izmantojot Latvijas datus, šīs valstis mācījās no mūsu kļūdām. Beļģijā un Čehijā norobežoja slimības skarto teritoriju, tajā bija aizliegta medības, apturēta saimnieciskā darbība (graudu novākšana, mežizstrāde), bet ārpus skartās teritorijas notika maksimāla medīšana. Tika ieguldīti lieli līdzekļi un darbs. Šādu praksi var izmantot arī Latvijā, taču tādā gadījumā ir nepieciešamas kompensācijas medniekiem par katru mežacūkas liķi. Jāņem vērā, ka vīruss izplatīts plašā teritorijā, tāpēc būtu jāierobežo bezmaz vai visa Latvija," skaidro M.Seržants.

Vakcīnas vēl nav

Visās ESFA atbalsta dalībvalstīs vienādi vāc datus, tas stiprina epidemioloģisko izmeklēšanu Eiropas līmenī. Ar modelēšanu nodarbojas arī Latvijas pētnieki. Latvija Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "BIOR" direktors Aivars Bērziņš: "Var jautāt, kāpēc "Covid-19" vakcīna tika izstrādāta tik ātri, bet ĀCM vakcīnas joprojām nav? ĀCM ir sarežģītāks vīruss, Eiropas Komisijas finansēta projekta izstrāde notiek, institūts "BIOR" ir sadarbības partneris. EFSA nepārtraukti papildina savu zinātnisko pieredzi, lai nākotnē spētu daudz operatīvāk un veiksmīgāk apkārt šo slimību."

Mārtiņš Seržants norāda, ka PVD cieši seko ĀCM attīstībai un veicina slimības apkarošanas pasākumus. "Āfrikas cūku mēris ir zināms vairāk nekā simts gadu, bet nav izdevies izstrādāt drošu vakcīnu, kaut pie tās darbojas jau kopš pagājušā gadsimta 60.gadiem, 70. gados vakcīna tika izstrādāta, bet nebija droša. Cerams, tuvākajos gados risinājums tiks atrasts. Vīruss ir izturīgs, kaut slimo tikai cūkas, tas spēj nodrošināt izdzīvošanu, piemēroties klimatiskajiem apstākļiem. Septiņus gadus mēģinām ar šo mēri sadzīvot. 90 procenti inficēto dzīvnieku iet bojā. Vienīgais veids, kā nozāres var pasargāt, ir ievērot biodrošību," atgādina M.Seržants. □

ĀCM likvidētās mājas cūkas

Gads	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Cūku skaits	522	206	301	19 914	16 705	52	11 595	2114

Avots: Pārtikas un veterinārais dienests

VIEDOKĻI

Viena no Latvijā lielākajiem cūkkopības kompleksiem SIA "Gaižēni" direktors ALEKSIS RASMUSENS:

- No 2014.gada ir ieguldīts ap miljons eiro biodrošības pasākumos fermās Jaunraunā un Bauskā. Cūku atvešana un izvešana ir nodalīta zonās, kur cūkkopji nevar tā vienkārši iekļūt, iepriekš ir jāpārģērbjas un jāveic dezinfekcijas pasākumi. Uzņēmumā, protams, ir mazgāšanas un dezinfekcijas telpa, kur tiek apstrādāts transports un dažādas iekārtas pirms ieviešanas

cūku fermā. Biodrošība ir būtiska uzņēmuma ikdienas sastāvdaļa. Darbiniekiem jābūt izpratnei, kāpēc noteikumi ir tādi, kas var notikt, ja neievēros. Katrs to zina, regulāri rīkojam mācības, lai atgādinātu, cik svarīgi ir noteikumu ievērot. Diemžēl, kā redzam, ik pa laikam kāds no lielajiem cūkkopības uzņēmumiem tomēr iekrīt, un tas ir tikai tāpēc, ka nav ievērots kaut kāds neliels sīkums. Visi zinām, ka ceļu satiksmes noteikumi ir jāievēro, bet savu reizi kāds pārkāpj. Sekas ir dažādas, cūkkopībā ar neizmēriamiem zaudējumiem.

Pēdējos gados, ja bankā inte-

resējamiem par investīcijām attīstībai, tās atsaka. Tas bremzē nozari, attīstībā tiek ieguldīts mazāk līdzekļu, kā arī sarūk ticība nākotnei. Ir arī cūkkopēji, kuri samazina vai pat pārtrauc ražošanu.

Vienmēr jau šķiet, ka ĀCM ir kaimiņos, ka mūs tas neskars. Piemēram, Vācijā tas bija kas jauns. Taču viņi var mācīties no mums, kam ir septiņu gadu pieredze.

Zemnieku saimniecības "Alejas" Veselavas pagastā saim-

niece AINA BĒRZIŅA:

- Patlaban mums kūtī ir 14 sivēnmātes, savulaik bija divreiz vairāk. Septiņus gadus saimniekoju aiz žoga, kas regulāri jāatjauno. Dezinfekcijas līdzekļiem šo gadu laikā cena dubultojusies. Lopbarība kļūst dārgāka. Sivēnu cena, protams, ir mainīga, bet svārstās ap 60 eiro.

Tomēr laukos joprojām ir cilvēki, kuri grib paši nobarot cūciņu. Pavasarī, kad bija redzams, ka pietiks kartupeļu, mazie turētāji pirka sivēnus. Kā būs turpmāk ar pieprasījumu, daudz atkarīgs arī no šī gada kartupeļu

ražas. Sivēnu piedāvājums ir, pamazām atkal kādas mazās saimniecības sāk nelielos daudzumos turēt vaislinieces. Protams, septiņos gados tirgus ir izpostīts, jāpaiet laikam, lai tas atjaunotos. □

Lappusi sagatavoja SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF Mediju atbalsta fonds